

สนับสนุนโดย

โครงการการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์
เรื่อง ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ต่อการใช้ประโยชน์บ่อน้ำร้อนในเชิงสุขภาพ

คู่มือสำหรับนักท่องเที่ยว

บ่อน้ำร้อน เขาชัยสน

เล่มนี้มีอะไรบ้าง?

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
อะไรคือบ่อน้ำร้อน?	1
ประเภทของบ่อน้ำร้อน	2
แหล่งน้ำพุร้อนในประเทศไทย	4
การใช้ประโยชน์ทางสุขภาพจากบ่อน้ำร้อน	5
หลักในการใช้น้ำเพื่อบำบัด	6
การต้อนน้ำพุร้อน	7
การแช่น้ำพุร้อน	8
การใช้ประโยชน์น้ำพุร้อนในต่างประเทศ	10
การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อน	12
บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	14
สถานที่ท่องเที่ยวในละแวกเดียวกัน	16
สรุปผล	17

อะไรคือบ่อน้ำร้อน?

น้ำที่พุ่งออกมาจากผิวดินขึ้นสู่อากาศด้วยความดันจากความร้อนใต้พิภพ ซึ่งโดยทั่วไปเป็นน้ำที่มีอุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิร่างกาย โดยเฉลี่ยมีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 36.5 และ 37.5 องศาเซลเซียส (97.7 และ 99.5 องศาฟาเรนไฮต์)

มีแร่ธาตุที่เป็นองค์ประกอบหลัก 3 ชนิด ได้แก่
**คลอไรด์, คาร์บอเนต
และซัลเฟต**

บ่อน้ำพุร้อนทั่วไป Simple Springs

อุณหภูมิสูงกว่า 25 องศาเซลเซียสประกอบด้วยธาตุคาร์บอน, เหล็กและแร่อื่น ๆ น้อยกว่า 1 กรัม

ประโยชน์ : รักษาโรคปวดวิธีประสาท และโรคปวดข้อ การอาบน้ำพุร้อนเป็นประจำ จะช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพ

บ่อน้ำพุร้อนคาร์บอเนต Carbonate Springs

ประกอบด้วยธาตุคาร์บอนและแร่อื่น ๆ น้อยกว่า 1 กรัม/ลิตร ลักษณะทั่วไปคล้ายกับ น้ำพุร้อนทั่วไปแต่มีปริมาณของคาร์บอเนตสูงกว่า อุณหภูมิค่อนข้างต่ำหรือเป็นพุน้ำเย็น

ประโยชน์ : รักษาโรคเกี่ยวกับหัวใจ ทำให้การไหลเวียนของเลือดดีขึ้นรักษาโรคประสาท และความผิดปกติของเพศหญิง

บ่อน้ำพุร้อนคอร์บอเนตหนัก Heavy Carbonate Springs

มีธาตุคาร์บอนและแร่อื่น ๆ มากกว่า 1 กรัม/ลิตร

ประโยชน์ : รักษาโรคปวดข้อ โรคปวดวิธีประสาท และโรคผิดปกติของผิวหนังเรื้อรัง การดื่มน้ำนี้ช่วยผ่อนคลายปัญหาเกี่ยวกับระบบย่อยอาหารและอาการบวมหรือการ อักเสบของกระเพาะอาหาร

บ่อน้ำพุร้อนเกลือ Salt Springs

ประกอบด้วยสารเคมีมากกว่าน้ำพุร้อนทั่วไป คือมีแร่ธาตุต่าง ๆ มากกว่า 1 กรัม/ลิตร ในกรณีที่น้ำประกอบด้วยเกลือระหว่าง 1.5 กรัม/ลิตร เรียกว่าน้ำพุเกลืออ่อน (weak saline) เกลือระหว่าง 5-10 กรัม/ลิตร เรียกว่า น้ำพุเกลือ และเกลือมากกว่า 10 กรัม/ลิตร เรียกว่า น้ำพุเกลือเข้มข้น (strong salt) มีคุณสมบัติเก็บรักษาอุณหภูมิและความร้อนได้ดี

ประโยชน์ : ช่วยบรรเทาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิของน้ำ ดังนี้

- น้ำพุร้อนเกลือที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 30 องศาเซลเซียส มีส่วนช่วยในการบรรเทาอาการของโรคอ้วน (Obesity), อาการของระบบสั่งการของร่างกาย (Motor system disease) เช่น อาการบาดเจ็บ (Trauma), อาการปวดข้อและกระดูกเรื้อรัง (Chronic Rheumatic Arthritis) รวมทั้งโรคและอาการเจ็บป่วยของระบบประสาทของร่างกาย เช่น อาการบาดเจ็บของเส้นประสาท อาการปลายประสาทอักเสบ เป็นต้น รวมทั้งอาการเจ็บป่วยระดับปานกลางของโรคหัวใจและหลอดเลือด (mild cardiovascular disease), โรคเกาต์ และโรคผิวหนังต่าง ๆ

- น้ำพุร้อนเกลือที่มีอุณหภูมิอยู่ในช่วง 38- 40 องศาเซลเซียส มีส่วนช่วยในการบรรเทาอาการที่เรียกว่าอ่อนเพลีย ประสาทเปลี่ยน (Neurasthenia), อาการนอนไม่หลับ (Insomnia), ความดันโลหิตสูง, โรคปวดข้อ (Rheumatism), อาการหวัด, อาการปวดกล้ามเนื้อ, อาการที่ไม่สามารถบิตหรือเอี้ยวตัวได้ตามปกติ

- น้ำพุร้อนเกลือที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 43 องศาเซลเซียส มีส่วนช่วยในการบรรเทาอาการของโรคหัวใจและหลอดเลือด และเพิ่มภูมิคุ้มกัน

แหล่งน้ำร้อนในประเทศไทย

ภาคเหนือ

- บ่อน้ำร้อนฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
- น้ำพุร้อนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
- น้ำพุร้อนบ้านหนองแฉิ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาคตะวันตก

- น้ำพุร้อนหินตาด จังหวัดกาญจนบุรี

ภาคกลาง

- น้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร

ภาคใต้

- น้ำพุร้อนพรรั้ง จังหวัดระนอง
- น้ำพุร้อนรักษะวาริน จังหวัดระนอง
- น้ำตกร้อน จังหวัดกระบี่
- น้ำพุร้อนเบตง จังหวัดยะลา
- น้ำพุร้อนเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การใช้ประโยชน์ทางสุขภาพจากบ่อน้ำร้อน

การใช้บริการนำพุร้อนเพื่อสุขภาพทั้งการป้องกันและรักษาโรคนั้น มีความรู้ที่ถ่ายทอดมาอย่างยาวนานว่า การอาบน้ำหรือแช่น้ำพุร้อนจะทำให้สุขภาพดีขึ้น สามารถบรรเทาอาการบางอย่างที่เป็นสาเหตุของโรคภัยต่างๆ ได้ เช่น โรคความดันโลหิต อากาศปวดกระดูก ไซ้ข้อเสื่อมหรืออักเสบ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง และริดสีดวงทวาร เป็นต้น ทั้งนี้วิธีการใช้ประโยชน์จากน้ำนั้นมีอยู่สองรูปแบบด้วยกัน

1) Balneotherapy

คือ การอาบน้ำในน้ำแร่ น้ำพุร้อนต่างๆ ซึ่งรวมถึงการดื่มกินน้ำหรือน้ำแร่ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นแหล่งน้ำในธรรมชาติ วิธีการเช่นนี้เป็นรูปแบบที่ใช้มาตั้งแต่โบราณ และปรากฏอยู่ในหลายวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรม กรีก โรมัน จีน และญี่ปุ่น การนำน้ำพุร้อนไปบริโภคต้องมั่นใจว่าส่วนประกอบของแร่ธาตุต่างๆ ที่มีอยู่ในน้ำพุร้อนนั้น อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำดื่มตามประกาศกรมทรัพยากรธรณี หรือตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

2) Hydrotherapy

เป็นภาษากรีกที่แปลว่าการบำบัดรักษาด้วยน้ำ ในภาษาไทยมักเรียกศาสตร์นี้กันแพร่หลายว่า “วาริบำบัด” คือ การใช้น้ำบำบัดภายนอกร่างกาย โดยเน้นการใช้ร่วมกับความร้อน และความเย็น และกระแสน้ำโดยน้ำที่มีอุณหภูมิสูงพอเหมาะจะช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต มีผลต่อการผ่อนคลาย ความตึงเครียดของกล้ามเนื้อ ขยายรูขุมขนทำให้แร่ธาตุไหลเข้าไปตามรูขุมขน ซะล้างสิ่งสกปรกในผิวหนังออกได้ดี โดยวิธีการของวาริบำบัดอาจอยู่ในรูปแบบของ ได้แก่ การประคบ, การฉีด, การเช็ดถู, การห่อ และการแช่น้ำ เป็นต้น

หลักการใช้น้ำเพื่อบำบัด

- 1) ผู้ให้บริการและผู้รับบริการต้องมีทัศนคติในแง่ดีต่อการใช้น้ำเพื่อการบำบัด
- 2) สุขภาพและการเจ็บป่วย มีความต่อเนื่องเป็นองค์รวมกับทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้นการดูแลผู้ป่วยต้องดูแลให้ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการแพทย์แผนธรรมชาติ
- 3) วิธีการใช้น้ำเพื่อการบำบัดรักษาต้องไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้ป่วย
- 4) น้ำที่ใช้อาบแช่ไปแล้ว ต้องไม่นำกลับมาใช้ใหม่
- 5) ผ้าที่ใช้เช็ดถูหรือที่พันกายในกระบวนการบำบัด ก่อนจะนำมาใช้ใหม่ต้องทำความสะอาดและต้มเสียก่อน
- 6) การใช้น้ำเพื่อการบำบัดรักษาแต่ละครั้งทั้งโรคเฉียบพลันและโรคเรื้อรัง ควรเลือกใช้วิธีรักษาวิธีเดียว ไม่ใช่ปะปนกันหลายวิธี
- 7) การติดตามผลการรักษาด้วยน้ำต้องอยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม ให้เห็นผลของการรักษาจนจึงคิดเปลี่ยนวิธีการรักษา
- 8) ในแต่ละวันควรกำหนดเวลาการบำบัดรักษาให้เป็นแบบแผนหรือตารางที่เหมาะสม อาจเลือกรักษาเวลาเช้า หรือเวลาเย็นเป็นประจำ
- 9) เริ่มต้นด้วยวิธีรักษาที่นุ่มนวลก่อน ถ้ายังไม่เห็นผลค่อยเลือกวิธีที่เข้มข้นมากขึ้น
- 10) โดยกระบวนการบำบัดรักษาด้วยน้ำ ในระหว่างปฏิบัติอาจมีอาการแสดงออกของโรคมมากขึ้น เรียกกันว่า Curative ตามหลักการแพทย์แผนธรรมชาติ

การดื่มน้ำพุร้อน

การดื่มน้ำพุร้อนคือการดื่มน้ำแร่ธรรมชาติ อันหมายถึง น้ำที่ถูกกักไว้ในช่องว่างระหว่างชั้นหิน ชั้นดิน กรวด หิน ซึ่งคือน้ำที่หลีกเลี่ยงจากการที่ดินดูดอมไว้ในดิน แล้วไหลซึมลึกต่อไปเป็นช่วง ๆ น้ำแร่ธรรมชาติจะมีแร่ธาตุต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับชั้นหินที่น้ำไหลผ่าน ดังนั้น น้ำแร่ธรรมชาติแต่ละแหล่งจะมีแร่ธาตุที่แตกต่างกัน

น้ำแร่ธรรมชาติ**เพื่อการบริโภค**นั้นต้องมีคุณภาพเหมาะสมที่จะบริโภคได้อย่างปลอดภัย เนื่องจาก น้ำแร่ธรรมชาติจากแหล่งน้ำใต้ดินได้จากการบวนการกรองโดยธรรมชาติน้ำจึงมีความบริสุทธิ์ตามแหล่งกำเนิดและมีเชื้อจุลินทรีย์ตามสภาพของแหล่งกำเนิดน้ำแร่ธรรมชาตินั้น ซึ่งวิธีการในการป้องกันสารปนเปื้อนคือการปิดปากน้ำพุที่ใช้ในการทำน้ำแร่ให้มิดชิด

แนวทางในการผลิตน้ำแร่ จะต้องอิงตามมาตรฐาน นิยามของน้ำแร่ธรรมชาติตาม **มาตรฐานของ Codex [Codex stan 108-1881] และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 199) พ.ศ. 2543 เรื่อง น้ำแร่ธรรมชาติ**

การดื่มน้ำพุร้อน คือการดื่มน้ำแร่ที่มีอยู่ในน้ำพุร้อน ซึ่งแร่เหล่านอกจากจะนำมาใช้ในการดื่มแล้ว ยังสามารถสกัดออกมา เป็นเครื่องสำอางเพื่อใช้ในการประพรมผิวได้ด้วย การดื่มน้ำแร่เป็นที่ยอมรับถึงคุณค่าในระดับนานาชาติ โดยมีความเชื่อว่า การดื่มน้ำพุร้อนนั้นส่งเสริมสุขภาพและช่วยในการเผาผลาญ แต่อย่างไรก็ตาม การดื่มน้ำแร่ในปริมาณมากเกินไปก็ส่งผลเสียต่อร่างกาย

โดยมีข้อระบุไว้ว่า **เด็ก สตรีมีครรภ์ และผู้เป็นโรคหัวใจไม่ควรดื่มน้ำแร่** ทั้งนี้ น้ำพุร้อนที่เหมาะสมสำหรับการดื่มหลังอาหาร ได้แก่ **น้ำพุร้อนคาร์บอเนต น้ำพุร้อนโซเดียมไฮโดรเจนคาร์บอเนต**

วิธีการดื่มน้ำพุร้อนที่ถูกต้อง คือ ควรดื่มน้ำแร่ในเวลาที่ยังท้องว่าง ไม่ควรดื่มอย่างกระหายหรือกลืนน้ำลงคอทีละมาก ๆ ดื่มน้ำทีละน้อยและใช้เวลาดื่มน้ำแต่ละครั้ง 30 – 50 นาที ไม่ควรดื่มก่อนเวลานอนหลับ

การแช่น้ำพุร้อน

การแช่น้ำพุร้อนนั้นเพื่อใช้ในการสร้างความผ่อนคลายและการรักษาโรค โดยการใช้บริการน้ำพุร้อน นั้นมีข้อบ่งชี้และข้อจำกัด ดังนี้

การแช่น้ำพุร้อนนั้น ขั้นตอนการลงแช่ต้องค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ร่างกายปรับตัว **บุคคลที่ไม่ควรลงแช่น้ำ** ประเภทนี้ มี 3 กลุ่มใหญ่ คือ **1. ผู้ที่มีโรคประจำตัว** เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เบาหวาน ซึ่งเป็นโรคที่มีผลต่อหลอดเลือดและหัวใจอยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคเบาหวาน จะมีความเสี่ยงเกิดบาดแผลพุพองที่ผิวหนังที่เท้าอาจพบการติดเชื้อตามมาได้ **2. หญิงตั้งครรภ์** เนื่องจากอุณหภูมิของน้ำจะทำให้เส้นเลือดที่ไปเลี้ยงอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย รวมทั้งมดลูกจะขยายตัว อาจเป็นอันตรายแก่เด็กในครรภ์และตนเอง **3. ผู้ที่เป็นโรคผิวหนังอักเสบติดเชื้อหรือมีบาดแผล** อาจทำให้เกิดการอักเสบมากขึ้น

ในกรณีของการแช่น้ำพุร้อน **ควรอ่านป้ายคำแนะนำและปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง** สังเกตอุณหภูมิของน้ำที่ระบุไว้ ซึ่งอุณหภูมิที่เหมาะสมจะอยู่ที่ประมาณ 40 องศาเซลเซียส และไม่ควรแช่น้ำติดต่อกันเป็นเวลานาน วิธีที่ถูกต้องคือก่อนลงแช่น้ำ ให้อาบน้ำทำความสะอาด สะอาดร่างกาย 20 นาที และจุ่มมือทดสอบความร้อนของน้ำ จากนั้นค่อยๆ หย่อนตัวลงแช่ในน้ำร้อนอย่าง ช้าๆ เพื่อให้ร่างกายปรับสภาพเข้ากับน้ำร้อน และแช่ประมาณ 10 นาที

นอกจากนั้น การแช่น้ำร้อนยังเป็นศาสตร์หนึ่งของการบำบัดแบบวิถีไทยเช่นกัน โดยแนวทางการแช่น้ำพุร้อนเพื่อบำบัดและนำประเภทอื่นเพื่อบำบัด สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

รูปแบบของน้ำ	รูปแบบของผลิตภัณฑ์	ประโยชน์
น้ำเย็น	น้ำแร่เย็น	ช่วยเสริมสร้างและบำรุงรักษา เป็นตัวให้พลังงานใหม่ และสร้างความต้านทานโรค ลดไข้สูง ลดความกระหาย ลดอาการเจ็บบวม ช่วยจัดสารพิษ
น้ำแข็ง	แผ่นประคบเย็น	ลดความเจ็บปวด ช่วยห้ามเลือด
น้ำอุ่น	น้ำอุณหภูมิ 30-43 องศาเซลเซียส	ช่วยผ่อนคลายกล้ามเนื้อ เพิ่มการไหลเวียน
น้ำร้อน	น้ำอุณหภูมิสูงกว่า 43 องศาเซลเซียส	<p>ในเวลาสั้น ๆ น้ำร้อนจะช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัว สม่่าเสมอ ทำให้ร่างกายผ่อนคลาย หากใช้น้ำร้อนระยะเวลานาน จะทำให้ร่างกายตื่นตัว และคลายตัว การไหลเวียนโลหิตดีขึ้น การแช่ตัวในน้ำร้อนมีผลดีต่อสุขภาพ 7 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ช่วยบรรเทาอาการนอนไม่หลับ 2) ลดความเครียด คลายความวิตกกังวล 3) บรรเทาอาการปวดข้อและข้ออักเสบเรื้อรัง 4) ช่วยลดน้ำตาลในกระแสเลือด 5) ช่วยลดความดันโลหิตสูง 6) เสริมสร้างความตึงผิว อ่อนเยาว์ 7) ลดความถี่ของอาการแหวะท้องร่วง และอาการปวดศีรษะจากความเครียด
ไอน้ำ	การอบไอน้ำ	ช่วยเพิ่มปฏิกิริยาที่ผิวหนังทำให้เหงื่อออกมากขึ้น การอบไอน้ำจะเปิดรูขุมขนทำให้สะอาด ช่วยป้องกันโรคผิวหนัง ลดอาการแน่นหน้าอก สำหรับไอน้ำเย็นจะช่วยเพิ่มความชื้นในอากาศ ป้องกันปัญหาการหายใจทางจมูกและไซนัส และลดปัญหาภูมิแพ้ทางอากาศ

การใช้ประโยชน์น้ำพุร้อนในต่างประเทศ

ประเทศไอซ์แลนด์

ใช้น้ำพุร้อนเพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่อาคาร โดยน้ำร้อนเหล่านั้นจะถูกส่งไปตามท่อเพื่อใช้ทำความอบอุ่นให้กับบ้านเรือน โรงพยาบาล โรงเรียน และอาคารสาธารณะต่าง ๆ แหล่งน้ำพุร้อนที่สำคัญและเป็นแหล่งน้ำพุร้อนเพื่อการท่องเที่ยวของคือน้ำพุร้อน **Blue Lagoon**

ประเทศญี่ปุ่น

ใช้น้ำพุร้อนเพื่อให้ความอบอุ่นแก่อาคาร โรงงาน โดยในเมือง Beppu ซึ่งเป็นต้นแบบหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลของประเทศญี่ปุ่น มีการใช้น้ำพุร้อนเพื่อให้ความอบอุ่นในอาคารและโรงงาน นอกเหนือไปจากนั้นยังมีสถานอาบน้ำแร่มากมายเพื่อบริการนักท่องเที่ยว โดยจุดเด่นคือ จะมีบ่อน้ำพุร้อนเป็นสีแดง มันจึงถูกเรียกว่า **“Blood Pond Hell”** หรือ **บ่อน้ำนรก** เนื่องจากแร่ธาตุที่ละลายอยู่ในน้ำส่วนใหญ่ เป็นแร่ธาตุในชั้นหินภูเขาไฟ กลุ่ม Paleozoic crystalline schist and Cretaceous granite จึงไม่เป็นที่นิยมในการแช่ตัวแต่เป็นสถานที่ในการถ่ายรูปมากกว่า

ประเทศสหรัฐอเมริกา

มีการใช้น้ำแร่เพื่อสร้างความอบอุ่นแก่อาคาร ณ มลรัฐโอเรกอน โดยการต่อน้ำร้อนใต้ทางเดินเท้าเพื่อไม่ให้หน้าจับตัวเป็นน้ำแข็ง นอกเหนือไปจากนี้ยังมีน้ำพุร้อนเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ Yellowstone เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของโลก ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ. 1872 ภายในประกอบด้วยน้ำพุร้อนและบ่อน้ำร้อนจำนวนมาก โดยน้ำพุร้อนที่สำคัญ คือ **Old Faithful** เป็นสระน้ำพุร้อนที่มีความสวยงามและมีการปะทุที่ทำให้น้ำพุพุ่งขึ้นด้านบน

ประเทศคอสตาริกา

มีแร่ที่สำคัญจากน้ำพุร้อน **Rincon de la Vieja** ซึ่งเป็นน้ำพุร้อนที่อยู่บริเวณภูเขาไฟที่ยังไม่ดับสนิททางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยววน้ำพุร้อนของประเทศคอสตาริกาและของโลก

ประเทศชิลี

แหล่งท่องเที่ยววน้ำพุร้อน **El Tatio** ตั้งอยู่บนเทือกเขาแอนดีส (Andes Mountains) ทางตอนเหนือของประเทศชิลี เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญจากความสูงกว่า 13,780 ฟุต บวกกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่สวยงามและแปลกตา จึงเป็นอีกหนึ่งที่เที่ยวยอดนิยมของนักผจญภัยที่ต้องการพิชิตเทือกเขาแอนดีสพร้อมกับชมความงดงามของน้ำพุร้อน El Tatio ลักครังในชีวิต

การใช้ประโยชน์น้ำพุร้อนในประเทศ

ประเทศนิวซีแลนด์

น้ำพุร้อน Rotorua ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลสาบ โรโตรัว ในประเทศนิวซีแลนด์ บริเวณนี้เป็นดินแดนมหัศจรรย์ของประเทศ ด้วยมีบ่อน้ำพุร้อนจำนวนมากอยู่รอบเมือง อีกทั้งบ่อน้ำพุร้อนบางแห่งยังอยู่ในสวนสาธารณะด้วย จึงช่วยส่งให้บรรยากาศโดยรอบสวยงามไปด้วยต้นไม้เขียวขจี และดอกไม้ที่กำลังเบ่งบาน สร้างความตื่นตาตื่นใจให้ผู้มาเยือนได้ไม่น้อยเลย ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

ประเทศจีน

บ่อน้ำร้อน **Huanglong** ตั้งอยู่ทางภาคกลางของประเทศจีน โดยจุดเด่นของน้ำพุร้อน Huanglong คือ น้ำจะเป็นสีฟ้าใส ซึ่งเป็นภาพที่งดงามท่ามกลางป่าไม้รอบด้าน อีกทั้งบริเวณนี้ยังอุดมไปด้วยแร่ธาตุเนื่องจากมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตที่หาได้ยาก รวมทั้ง “แพนด้ายักษ์” ซึ่งใกล้สูญพันธุ์เต็มที ด้วยสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามจึงถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของประเทศ

ประเทศตุรกี

บ่อน้ำร้อนปามุกกาเล เป็นเนินเขาสีขาวซึ่งเกิดจากการตกตะกอนของแคลเซียมคาร์บอเนต ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจจากความสวยงามของธรรมชาติรายล้อม

ประเทศเอธิโอเปีย

บ่อน้ำร้อน Dallol ตั้งอยู่ที่บริเวณปากปล่องภูเขาไฟ ซึ่งเกิดจากการระเบิดของภูเขาไฟในปี ค.ศ. 1926 นอกจากนี้ บ่อน้ำร้อน Dallol ยังมีชื่อเสียงเฉกเช่นเดียวกับบ่อน้ำร้อนในอุทยานแห่งชาติ Yellowstone ของสหรัฐอเมริกาในด้านความสวยงามทางธรรมชาติ

การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพำนัก

การดำเนินการของบ่อน้ำพุร้อน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการประเมินการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติปี 2557 ขึ้น โดยในการเกณฑ์การประเมินนั้น ประกอบไปด้วยสององค์ประกอบ อันได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง มาตรฐานในการให้บริการที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติทั้งนี้ คำนึงถึงความมีมาตรฐานน้ำ แหล่งให้บริการ กิจกรรม โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และสอดคล้องตามหลักการแพทย์โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่

เกณฑ์ที่ 1 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการ

หลักเกณฑ์ น้ำพุร้อนธรรมชาติที่จะนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการอาบน้ำ หรือดื่ม หรือเพื่อการรักษาโรค ต้องมีคุณสมบัติทางเคมีและคุณสมบัติทางกายภาพและชีวภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการรักษาทางแพทย์

เกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุร้อน/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ

หลักเกณฑ์ ห้องน้ำ / บ่อน้ำ / สระว่ายน้ำ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน และไม่ก่อให้เกิดการแพร่เชื้อโรคต่อผู้ให้บริการ

เกณฑ์ที่ 3 ห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา/ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า

หลักเกณฑ์ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน และไม่ก่อให้เกิดการแพร่เชื้อโรคต่อผู้ให้บริการ

เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัย

หลักเกณฑ์ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีความพร้อมในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยตลอดระยะเวลาที่ให้บริการ รวมไปถึงความสามารถในการปฐมพยาบาลให้กับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

เกณฑ์ที่ 5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

หลักเกณฑ์ มีการจัดการด้านการกำจัดของเสียต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้านต่าง ๆ ต่อแหล่งน้ำร้อน ธรรมชาติและพื้นที่โดยรอบ และไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของลักษณะภูมิประเทศ

การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อน

องค์ประกอบที่ 2 คักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภท **น้ำพุร้อนธรรมชาติ** หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจ เช่น มีเอกลักษณ์ในด้านต่าง ๆ มีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และความสามารถในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เกณฑ์การประเมินมีดังต่อไปนี้

เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว

หลักเกณฑ์ แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติไม่มีการดัดแปลงจนทำให้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนไปและสามารถเป็นจุดดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้

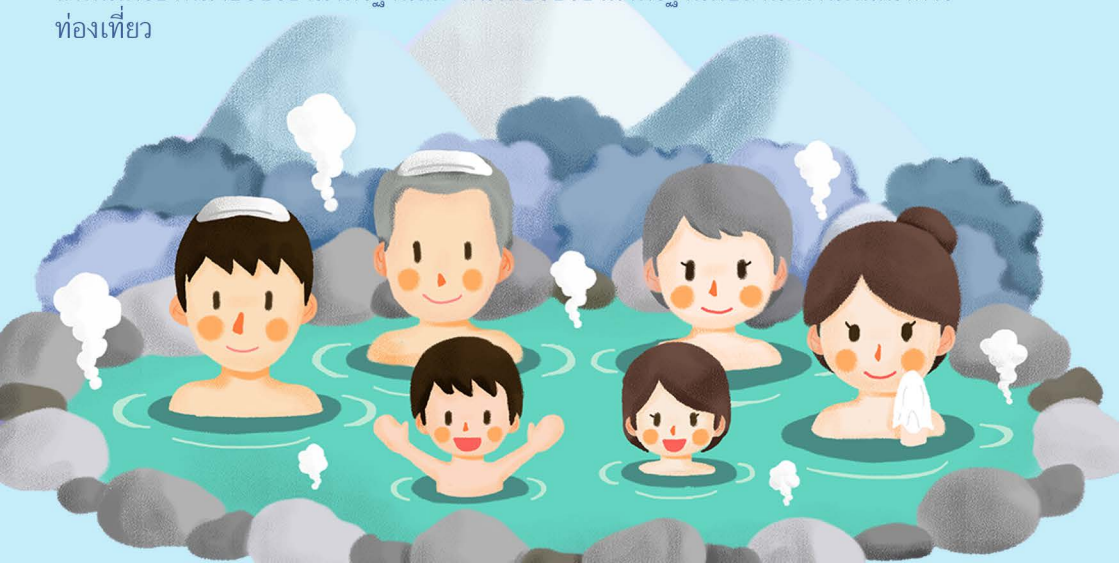
เกณฑ์ที่ 2 คักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

หลักเกณฑ์ บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและบริเวณโดยรอบมีศักยภาพที่จะสามารถรองรับ นักท่องเที่ยวรวมถึงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

หลักเกณฑ์ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อการใด ๆ ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิม รวมไปถึงการขัดต่อลักษณะภูมิประเทศหรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว โดยตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของตน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนนั้น หากแหล่งน้ำพุร้อนใดที่ผ่านมาตรฐานและได้มาตรฐานจะได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานพร้อมหนังสือรับรองมาตรฐาน ตามที่กำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติที่ได้มาตรฐานจะได้รับการประเมินใหม่ทุก 2 ปี หากมีระดับคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจะถูกถอดถอนการรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งต้องส่งคืนเครื่องหมายรับรองมาตรฐานและหนังสือรับรองมาตรฐานต่อสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน

สถานที่ตั้ง: ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

รายละเอียด: เป็นแอ่งน้ำที่มีอุณหภูมิ ประมาณ 60 องศาเซลเซียส อยู่บริเวณเชิงเขาชัยสน ประชาชนทั่วไปเชื่อกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ สามารถอาบรักษาโรคผิวหนังได้ อุณหภูมิของน้ำจะสูงขึ้นหากได้รับแรงกระแทกกระทั้นบริเวณนั้น น้ำร้อนจะไหลตลอดเวลา

ลักษณะเด่น: ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (น้ำพุร้อนธรรมชาติ) ในระดับดีเยี่ยม จากกรมการท่องเที่ยว

ประวัติ: กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 โดยกรมศิลปากรอยู่ในฐานะผู้ดูแลรักษาคุ้มครอง ป้องกันโบราณสถาน การดำเนินการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้าย โบราณสถานหรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณ หรือขุดค้นสิ่งใด ๆ หรือปลูกสร้างอาคาร ภายในบริเวณโบราณสถานจะต้องขออนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และอธิบดีได้มีหนังสือ อนุญาตให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสนพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ภูมิทัศน์ ปี 2541

อำนาจหน้าที่ในการดูแล ได้แก่ นายอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครอง ท้องที่ พ.ศ.2547 และองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.2544 ซึ่งต้องดูแลร่วมกับกรมศิลปากร ในฐานะผู้ดูแลรักษา

เวลาทำการ: เปิดบริการทุกวัน เวลา 07.00 น. - 21.00 น.

ราคาค่าเข้าชม: ไม่มีค่าใช้จ่าย

หมายเหตุ: มีการเก็บค่าธรรมเนียมการจอดรถ

- 1.รถจักรยานยนต์ 10 บาท
- 2.รถสามล้อ 10 บาท
- 3.รถกระบะ 20 บาท
- 4.รถตู้ 30 บาท
- 5.รถทัวร์นำเที่ยว 100 บาท

สถานที่ท่องเที่ยวในลพบุรี

ธารน้ำเย็น

วัดถ้ำเขาย้ายสน

บ่อน้ำร้อนเขาย้ายสน

ถ้ำลอบก

ทราบหรือไม่ว่า...

การรักษาสุขภาพทางเลือกรมมีหลายประเภท ได้แก่ นวด ใช้สมุนไพร ใช้บ่อน้ำร้อน การฝังเข็ม โดยพบว่าคนไทยมีประสบการณ์ การนวด ใช้สมุนไพร และใช้ บ่อน้ำร้อนมาบ้าง แต่ส่วนใหญ่ "ไม่เคยมีประสบการณ์ฝังเข็ม"

แล้วถ้าเรื่องบ่อน้ำร้อนล่ะ?

การใช้บ่อน้ำร้อน เช่น การอาบน้ำร้อน แช่น้ำร้อน สปา สามารถช่วยดูแลสุขภาพได้ เช่น "การอาบน้ำบ่อน้ำร้อน ทำให้รูขุมขนของร่างกายเปิดกว้าง ส่งผลให้แร่ธาตุใน บ่อน้ำร้อนเข้าไปตามรูขุมขนร่างกาย ทำให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่า ลดความเครียด และเกิดความสมดุลในระบบประสาท"

การอาบน้ำร้อน

เท่ากับ

สุขภาพดี

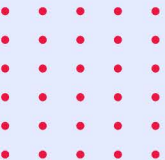
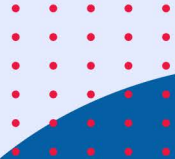
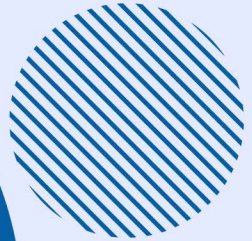
นอกจากนี้คนส่วนใหญ่**ไม่ทราบว่า** “การอาบน้ำร้อนจะช่วยให้
กระบวนการเผาผลาญอาหารดีขึ้น
ทั้งการเผาผลาญไขมันซึ่งมีส่วนช่วยในการลดน้ำหนักของร่างกาย” ทั้งนี้ก่อนใช้
บริการบ่อน้ำร้อน **“ควรมีการประเมินความพร้อม
ของสภาพร่างกาย ก่อนที่จะทำการอาบ หรือแช่บ่อน้ำร้อน”**

สนับสนุนโดย

โครงการการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์
เรื่อง ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ต่อการใช้ประโยชน์บ่อน้ำร้อนในเชิงสุขภาพ

โครงการการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์
เรื่อง ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ต่อการใช้ประโยชน์บ่อน้ำร้อนในเชิงสุขภาพ

สนับสนุนโดย

“สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ”

งบประมาณปี 2563